

Posudek oponentky na disertační práci

Název práce: Subjective well-being and individual material situation in four countries of Central Europe

Autor: Ing. Jan Švorc, MBA

Školitel: Ing. Jiří Vomlel, PhD.

Práce se zabývá velmi zajímavým a užitečným tématem, které je v centru zájmu odborníků i laické veřejnosti v rozvinutých zemích. Kvalita života je fenoménem, se kterým mnoho lidí pracuje, je však velmi těžké ho definovat a ještě těžší je ho kvantitativně popsat tak, aby bylo možné srovnávat život a jeho kvalitu v různých skupinách obyvatel či například mezi různými státy. Při kvantifikaci narážíme na subjektivní povahu vnímání kvality života, což je téma předložené práce. Znalost faktorů, které ovlivňují kvalitu života, je velmi důležitá a užitečná jednak pro výběr proměnných vstupujících do nejčastěji používaných kompozitních indikátorů, jednak pro rozhodování států ve chvíli, kdy například Evropská unie stanovila zlepšení kvality života a snížení deprivace svých obyvatel jako jeden ze svých základních cílů. Téma je multidisciplinární, zahrnuje pohledy z různých vědeckých odvětví.

Autor si klade jasně formulované cíle práce, těm se věnuje a na konci práce svá pozorování shrnuje. Lze konstatovat, že cíle práce byly naplněny. Na základě cílů autor formuluje výzkumné otázky (na základě zkoumání dostupné literatury, část 2.9).

V předložené práci se autor nesnaží o objektivní popis kvality života, pracuje se subjektivními pocity, zjišťovanými dotazem v dotazníkovém šetření. Snaha autora zkoumat asociaci mezi spokojeností se životem a osobními charakteristikami jako je příjem, věk, zdraví a další považuji za zajímavou a podnětnou. Oceňuji využití různých proměnných, které jsou spojeny s materiálními podmínkami, nikoliv jen pouhý příjem. Zkoumané vztahy (kap. 2, 3) mají povahu závislosti či asociace, nikoliv kauzálních vztahů, které je částečně možné hledat v části 4. Práce obsahuje jednak rozsáhlý přehled literatury, tak analýzu dat z dotazníkového šetření. Rozsáhlá kapitola, věnovaná přehledu literatury, je užitečná i pro konstrukci Bayesovské sítě ve čtvrté kapitole, kde autor může své výsledky využít jako apriorní informaci.

Část třetí s názvem Statistická analýza obsahuje popisnou analýzu a induktivní postupy založené na použitých datech z Evropského šetření kvality života (European quality of life

survey). Autor používá odpovídající statistické metody, jejich výběr je odpovídající, ale nereflktuje současné přístupy statistické analýzy dat. Takové metody jsou obsahem čtvrté kapitoly, kde autor konstruuje tři modely založené na Bayesovských sítích a po srovnání logistický regresní model. Prezentace pomocí grafů (struktury sítě) a tabulky úspěšnosti modelů pro predikci (tab.51) jsou jasná a přehledná. Za zdařilou, podnětnou a přínosnou považuji kapitolu pátou nazvanou Diskuse, kde autor velmi pěkně doplňuje výsledky z předchozí kapitoly.

Ve své práci autor velmi dobře cituje, čtenáři pomáhá s porozuměním textu vhodná volba poznámek pod čarou s dalšími odkazy. Autor složité a pokročilé postupy pěkně vysvětluje, zvolený postup výkladu bez vzorců a s odkazy je velmi vhodný, vzorce obsažené v práci nesvědčí o velkých zkušenostech autora. S tímto přístupem souvisí i občasné nepřesnosti výkladu, které ale nijak nesnižují kvalitu práce.

K práci mám pár konkrétních připomínek, nejvíce asi ke třetí kapitole (Statistická analýza). Četnosti pozorování v tabulkách 1 a 2 neodpovídají četnostem v tabulkách 3 a 4. Pokud chceme porovnat rozdělení, místo obrázků 1 a 2 by bylo lépe použít matici grafů pro jednotlivé státy. Navíc v tomto případě je použití absolutních četností matoucí, neboť počty pozorování nejsou stejné. V takových případech používáme četnosti relativní. Pokud autor prezentuje výsledky F statistiky, je matoucí uvádět pouze jedny stupně volnosti, proto buď neuvádět, nebo uvádět obě hodnoty. Pokud jsou uvedeny vzorce, musí být součástí textu a všechny použité symboly musí být řádně vysvětleny.

Otázky k diskusi:

1. Je častým problémem výzkumů, že respondenti nechtějí odpovídat na otázky týkající se velikosti příjmu. Se stejným problémem se musel vyrovnat autor textu. Údajů o příjmech je pouze 2 926 z více než 4 tisíc respondentů. Prosté vynechání respondentů (přibližně $\frac{1}{4}$) může vést ke značnému zkreslení výsledků například v případě, že neochota odpovídat není zcela náhodná, ale neodpovídají lidé spíše s vyššími příjmy.
2. Jak je třeba chápat odpovědi na výzkumné otázky v souvislosti s výsledky statistických testů? Ve smyslu rozhodnutí nezamítáme nulovou hypotézu a zamítáme nulovou hypotézu ve prospěch alternativní? Neměla by být interpretace tabulek 54 a 55 trochu opatrnější? Jaký je rozdíl mezi simultánními testy rozdílů a testováním po dvojicích tak, jak je uvedeno v práci (t-testy)?

3. Pracujete s jedním souborem dat a s jednou konkrétní otázkou týkající se kvality života. Můžete uvést, do jaké míry se domníváte, že Vaše výsledky jsou obecně platné pro kvalitu života jako subjektivní a neměřitelný fenomén?

Závěr:

Práce je velmi aktuální, zajímavá a obsahuje výsledky, které svědčí o autorově nasazení a zájmu o zkoumané téma. Autor píše jasně a přehledně, textu lze dobře rozumět. Je škoda, že výsledky nebyly dosud širěji publikovány (podle seznamu literatury). Autor splnil své záměry a získal odpovědi na výzkumné otázky, i když asi lze diskutovat o zdůvodnění. Nicméně v tématech, která se zabývají popisem velmi složitých a obtížně přesně definovatelných fenoménů a lze očekávat větší či menší adekvační mezeru, je to pochopitelné.

Autor prokázal, že je schopen vědecky pracovat a odpovídajícími prostředky řešit problém s potenciálním praktickým užitekem. Předložená práce splňuje požadavky kladené na disertační práce, proto ji doporučuji k obhajobě před komisí pro obhajoby disertačních prací.

27.5.2019

doc. RNDr. Ivana Malá, CSc.